

Declarația celei de-a treia ședințe a Grupurilor de consultări interne dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană dedicate comerțului și dezvoltării durabile

17 octombrie, 2017

Membrii Grupurilor de consultări interne dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană dedicate comerțului și dezvoltării durabile s-au întrunit la data de 17 octombrie 2017 la cea de-a treia ședință anuală, în conformitate cu prevederile Capitolului 13 (Art. 377) privind Comerțul și dezvoltarea durabilă a Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană.

Participanții la reuniune au discutat despre nivelul de realizare a recomandărilor menționate în Declarația celui de-al doilea Forum de dialog comun din octombrie 2016. În linii generale, deși au fost remarcate anumite progrese, marea majoritate a constrângerilor și, respectiv, recomandările ce țin de extinderea comerțului și asigurarea unei dezvoltări durabile continuă să-și păstreze actualitatea.

Printre principalele realizări în domeniul relațiilor UE-Moldova, care vizează în special Comerțul Liber Aprofundat și Cuprinzător, și reflectă recomandările celui de-al doilea Forum, pot fi menționate următoarele:

- Inițierea unor noi tentative ale Guvernului de a se angaja într-un proces de structurare, coordonare și monitorizare a reformelor, prin adoptarea unei noi Foi de parcurs. Noul document conține 51 de acțiuni, inclusiv acțiuni relevante pentru ZLSAC – îmbunătățirea climatului investițional, siguranța alimentelor, sectorul bancar și este preconizat spre implementare în perioada iulie-decembrie 2017. Acest document completează un cadru mai larg de coordonare a reformelor vizate de Agenda de Asociere – Planul Național de Acțiuni privind implementarea Acordului de Asociere 2017-2019 și Planul legislativ pentru implementarea Acordului de Asociere. Chiar dacă executivul și legislativul dețin o majoritate politică suficientă pentru sincronizarea și respectiv realizarea acțiunilor, un raport independent de monitorizare arată că deja în perioada iulie-septembrie 2017 se atestă primele întârzieri – 7 acțiuni din 10 nu au fost realizate.¹ Cele mai serioase îngrijorări exprimate de evaluatori țin de deficiențele reformei administrației publice, tentativa de a anonimiza datele cu caracter personal în sectorul judecătoresc și tergiversarea adoptării Strategiei pentru dezvoltarea societății civile 2017-2020.
- Valorificarea vizibilă a potențialului comercial cu UE. S-a înregistrat o creștere a volumului exporturilor moldovenești către UE, ajungând la 65% din totalul exporturilor în primii doi ani de la implementarea ZLSAC. Totodată, a sporit valoarea livrărilor pe piața europeană, de la 1,25 mlrd. în 2014 până la 1,33 mlrd. în 2016. În paralel, s-a diminuat valoarea importurilor de la 2,57 mlrd. la 1,97 mlrd. USD (cu 23,1%). În rezultat, balanța comerțului cu UE s-a îmbunătățit în favoarea Republicii Moldova. Astfel, deficitul balanței comerciale s-a redus de la 1,32 mlrd. la 641,8 mil. USD. Tendința pozitivă se menține inclusiv în prima jumătate a anului 2017, când exportul de bunuri către UE a crescut cu

¹ Exercițiul de monitorizare a implementării Foi de parcurs privind agenda de reforme prioritare iulie-decembrie 2017, ADEPT, Expert-Grup și CRJM, 2017

16,7% față de aceeași perioadă a anului precedent, iar importurile – cu 18,7%. Deși ZLSAC creează oportunități pentru producătorii moldoveni, structura exporturilor denotă o dependență majoră de sectoarele economiei bazate pe utilizarea extensivă a forței de muncă (agricultură, textile etc.). Adicional, se atestă o lipsă de capacități de producție necesare pentru a atinge cotele la exportul de orz, porumb, zahăr și porumb zaharat, pentru a face uz în mod deplin de oportunitățile mecanismului de prevenire a eludării.

- Actualizarea recentă a legislației muncii poate produce efecte pozitive asupra economiei Republicii Moldova. Cu toate acestea, în vederea asigurării echilibrului între interesele angajatorilor și a salariaților este necesară eficientizarea dialogului și a parteneriatului social pentru a nu se reduce în acest fel standardele naționale și internaționale în domeniul protecției muncii.
- Problema economiei informale, precum achitarea salariilor “în plic”, afectează în continuare sustenabilitatea bugetului de stat, dar și securitatea și coeziunea socială. În acest context se impune necesitatea consolidării capacităților instituționale ale Inspectoratului de Stat al Muncii și neadmiterea diminuării rolului acestuia în procesul de reformă, inițiat de către Guvern anul curent.
- Reducerea poverii birocratice pentru mediul de afaceri. În acest sens, a fost modificată legislația cu privire la autorizarea activității de întreprinzător, care prevede simplificarea reglementărilor ce țin emiterea actelor permise. Prin urmare, este preconizată eliminarea a circa 140 de acte permise (inclusiv 18 licențe). În urma acestei optimizări, sectorul privat va economisi circa 43 mil. lei, iar sectorul public – circa 18 mil lei.
- Inițierea pașilor de excludere a dublării controalelor de stat în activitatea de întreprinzător, ca urmare a modificărilor operate la Legea nr. 131 din 08 iunie 2012. În rezultat, va fi redus numărul organelor de control a activității de întreprinzător de la 58 de entități la 18. Aceste eforturi însă trebuie finalizate și suplimentate cu ajustarea legislației primare și secundare aferente activității de control.
- Uniformizarea cadrului normativ care reglementează activitatea întreprinderilor de stat și municipale. Crearea unui cadru unic privind fondarea, administrarea, reorganizarea și lichidarea acestor entități poate avea un rol esențial în sporirea transparenței și respectiv a performanței lor.
- Lansarea procesului de promovare a principiilor economiei verzi în toate sectoarele ale economiei și de integrare a cerințelor de management de mediu la întreprinderi.
- Avansarea reformelor în sectorul bancar a devenit mai vizibilă, în mare parte datorită angajamentelor față de FMI și UE și supravegherii lor. Totodată, impactul reformelor asupra actorilor din sector este limitat. Creditarea este în stagnare, persistă problema transparenței acționariatului, iar progresul în investigarea fraudei bancare și restituirea fondurilor sustrase este scăzut. În paralel, este în întârziere adoptarea legii care instituie mecanismul de stabilitate macroprudențială și legea privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului², care pot spori ordinea și transparența în sector.
- Preluarea standardelor europene este în creștere continuă, dar încă este sub limita de 70%. Astfel, din 25.086 de standarde europene (CEN, CENELEC) aflate în vigoare, autoritățile moldovenești au transpus 16.254. Circa 30% din corpul standardelor naționale este învechit sau conflictual, numărând și standarde GOST. Cu toate acestea, gradul de aplicare a standardelor europene în procesul de producție de către agenții economici este net inferior numărului de standarde preluate activ de către autoritatea națională de standardizare.

² Expert-Grup, Monitorul financiar, august-septembrie 2017

- Intensificarea cooperării cu Ucraina cu privire la gestionarea comună a frontierei, în particular pe segmentul transnistrean, cu sprijinul UE și a Misiunii EUBAM, a cărui mandat a fost extins în iunie 2017. Un progres major reprezintă instituirea controlului comun la punctul de control Pervomaisk-Cuciurgan de la frontiera moldo-ucraineană, începând din iunie 2017, care urmează să fie realizat etapizat pentru activitatea de export și import, iar ulterior replicat pentru celelalte 12 puncte de control pe segmentul regiunii transnistrene. Împreună cu asistența tehnică oferită de Misiunea EUBAM în domeniul implementării ZLSAC, efectuarea controlului moldo-ucrainean pe segmentul transnistrean permite extinderea aplicabilității ZLSAC pe tot teritoriul Republicii Moldova.

Cu toate acestea, multe îngrijorări specificate în declarația celui de-al doilea Forum își păstrează relevanța, unele au devenit mai stringente, iar alte noi s-au accentuat. În continuare, sunt evidențiate problemele majore ce trebuie soluționate de către autorități în mod prioritar:

- Deși pozițiile Republicii Moldova s-au îmbunătățit în clasamentul internațional privind competitivitatea (de la locul 100 în perioada 2016-2017 la poziția 89 în perioada 2017-2018)³, înrăutățirea altor clasamente (Indicele Corupției, Libertății Mass-media)⁴ reduce atractivitatea țării, încă afectată de fraudarea sistemului bancar. În acest sens, reiterăm necesitatea de a concentra eforturile pe fortificarea capacităților, profesionalismului, prestigiului moral și a independenței politice a instituțiilor publice, cu instituționalizarea meritocrației și eficientizarea principiilor de salarizare pentru a atrage talente în sector. Concomitent, aceasta implică o protecție mai sigură a drepturilor de proprietate prin reformarea justiției, prevenirea și combaterea corupției politice, în justiție și în sectorul public, în general.
- Reforma ireversibilă și completă a sectorului justiției reprezintă o condiție esențială pentru dezvoltarea durabilă a economiei și facilitarea relațiilor comerciale dintre statele membre ale UE și Republica Moldova. De aceea, restanțele înregistrate până acum în acest domeniu afectează nu doar percepția investitorilor străini față de oportunitățile existente pe piața moldovenească, dar și accesul la fondurile europene oferite pentru implementarea Acordului de Asociere.
- Tentativele de adoptare a unor legi controversate (proiectul de lege privind amnistia capitalului)⁵ și nerespectarea întocmai a mecanismului de transparență decizională și de consultare publică a legilor, care mai și comportă riscuri sporite de corupție⁶, contrastează cu principiul de bună guvernare, indispensabil pentru eforturile de atragere a investițiilor străine și impulsivitatea expoziturilor.
- La fel de actuală rămâne competitivitatea redusă a produselor moldovenești, care diminuează serios potențialul exporturilor moldovenești pe piața europeană și alte piețe externe. Din aceste considerente, este esențială dezvoltarea infrastructurii calității, prin implementarea standardelor europene și eliminarea celor conflictuale și depășite de timp, în particular GOST-urile. Promovarea inițiativelor de dotare tehnică a organismelor de testare și certificare, precum și recunoașterea entităților moldovenești la nivel european, va avea efecte pozitive asupra exporturilor. În calitate de acceleratori mai pot servi stimulentele de creditare și facilitățile fiscale, adresate companiilor care operaționalizează aplicarea de facto a standardelor UE.

³ Raportului Competitivității Globale 2017-2018

⁴ Expert-Grup, Raportul de Stare a Țării 2017

⁵ Expert-Grup, Nota de poziție pe marginea inițiativei legislative privind amnistia fiscală și de capital, decembrie 2016

⁶ Expert-Grup, Nota de poziție privind acordarea cetățeniei în schimbul investițiilor, august 2017

- Ca mai multe produse moldovenești de origine animală (pe lângă mierea și caviarul) să poată accesa piața europeană este nevoie în primul rând de renovarea capacităților de producție primară, adoptarea legislației secundare în domeniul sanitar și veterinar, precum și reformarea agenției responsabilă de siguranța alimentară. Digitizarea serviciilor care prevăd emiterea de acte permise, în cadrul Agenției pentru Siguranța Alimentelor, va micșora incidența cazurilor de corupție și va preveni schemele frauduloase, care deteriorează imaginea exportatorilor moldoveni, în general.
- Se constată reștante în promovarea sistemelor de certificare și susținerea a producerii agricole ecologice (organice) – produse întrebate pe piața UE, dar exportate sub potențialul țării;
- Gestionarea defectuoasă a banilor publici de către administrațiile publice trebuie încetată prin urgentarea implementării sistemului electronic de achiziții publice, care să cuprindă și activitatea Agenției pentru Soluționarea Conștestațiilor. Ajustări radicale necesită legislația privind întreprinderile de stat în materie de achiziții publice, prin setarea unor mecanisme robuste de transparență, inexistente în prezent.
- Persistă o înțelegere insuficientă în rândul judecătorilor a prevederilor Acordului de Asociere în domeniul protecției drepturilor de proprietate intelectuală. Cazurile de judecată pe marginea nerespectării Indicațiilor Geografice pentru marca italiană Prosecco indică importanța aprofundării instruirilor pentru judecători, dedicate apărării proprietății intelectuale.
- Implementarea integrală a Pachetului Energetic III este o prioritate pentru sectorul energetic. Adoptarea întârziată a Legii privind energetica, care vizează reformarea reglementatorului (ANRE), a avut loc cu nivel redus de transparență și fără consultări publice participative. Iar implementarea acestei legi necesită supraveghere atentă în baza unui plan de acțiuni, atât de către UE, Comunitatea Energetică, cât și de către societatea civilă. De asemenea, este necesar în mod urgent elaborarea unei foi de parcurs pentru realizarea în practică a principiului de separare a activităților (unbundling) în sectorul gazelor naturale, care este tergiversat deși termenul maxim de realizare este anul 2019. Aceasta coincide cu anul dării în exploatare a gazoductului Ungheni-Chișinău și expirarea contractului de achiziție a gazelor naturale, reînnoit cu SA „Gazprom” la finele anului 2016.
- Pentru asigurarea unor contracte și prețuri convenabile la importul de energie electrică este obligatorie perfecționarea mecanismului de achiziții în domeniul energiei electrice. Mecanismul, inițiat în 2017, necesită îmbunătățiri tehnice și trebuie extins asupra contractelor negociate de către „Energocom”. Totodată, participarea observatorilor europeni (Comunitatea Energetică, UE) trebuie să devină cu adevărat efectivă, iar implicarea Ministerului Economiei și Infrastructurii în desfășurarea tenderelor să fie limitată sau chiar exclusă definitiv, pentru a stimula o concurență mai mare a ofertelor de furnizare.
- A rămas neschimbată situația din sectorul energiei regenerabile, chiar dacă Declarația celui de-al doilea Forum a formulat o listă de acțiuni concrete, precum: 1) elaborarea legislației secundare în domeniul energiei regenerabile 2) simplificarea permisiunilor pentru construcția capacităților de generare și conectarea lor la rețelele distribuție și transport; 3) promovarea extinderii fabricilor de dimensiuni medii (până la 20 MW) de co-generare, care operează în bază de bio-combustibil și deșeuri; 4) promovarea energiei regenerabile în obiectele de infrastructură socială (grădinițe, școli, spitale etc.); 5) dezvoltarea companiilor de servicii energetice (ESCO); 6) explorarea potențialului agricol în vederea producerii bio-combustibililor, etc. Aplicarea corespunzătoare a Pachetului Energetic III și

valorificarea energiei regenerabile contribuie la fortificarea securității energetice naționale, de care la fel depinde impulsivitatea oportunităților oferite de ZLSAC.

- Indicatorii Creșterii Verzi indică progrese foarte modeste a țării în domeniile eficienței și intensității energetice, intensității materiale ale economiei, agriculturii ecologice, transportului durabil, reciclării deșeurilor, tratării apelor uzate, achizițiilor publice durabile.
- Se atestă în continuare un progres redus în conservarea biodiversității, chiar dacă suprafața ariilor naturale protejate de stat a crescut aproape de trei ori pe parcursul ultimilor 15 ani (până la 5,61% din teritoriul țării). Este crucială îmbunătățirea managementului instituțiilor publice (crearea Agenției Protecția Mediului, reorganizarea, Agenției „Moldsilva”, fortificarea Inspectoratului Ecologic de Stat etc.), sporirea finanțării și delimitarea cadastrală clară a teritoriilor de arii protejate. În paralel, trebuie asigurată buna administrare a bazinului râurilor Nistru și Prut.
- Deși extinderea sistemelor de alimentare cu apă este accelerată, această rămâne disproporționată comparativ cu construcția sistemelor de canalizare, fapt ce duce la evacuarea apelor reziduale în mediul natural, fără epurare. Astfel, 96% din populația urbană și 81% din cea rurală au acces la surse îmbunătățite de apă potabilă. Totodată, doar de 761 mii persoane au acces la sisteme de canalizare sau 22,2% din populația țării - 42% din populația urbană și doar 3% din populația rurală. Persistă o corelare foarte slabă dintre sectorul de aprovizionare cu apă și sanitație și dezvoltarea unor sisteme adecvate de epurare a apelor uzate.
- Un management defectuos se înregistrează și în gestionarea deșeurilor menajere, ceea ce nu asigură o reciclare uniformă și integrată a deșeurilor, datorat preluării competențelor de către stat a responsabilității gestionării deșeurilor rezultate din ambalaje. Aplicarea discriminatorie dintre produsele autohtone și cele de import a taxei aferente ambalajelor, creează bariere tarifare în calea comerțului și diminuează capacitatea statului de a crea un sistem sustenabil de gestionare a deșeurilor. Ca rezultat, securitatea ecologică a țării este într-o stare vulnerabilă, fiind afectată calitatea solului și a materiei prime, dar și sănătatea publică, care sunt inalienabile pentru buna realizare a ZLSAC. Așadar se atestă necesitatea de implementare a bunelor practici europene în domeniul gestionării deșeurilor, precum conceptele „responsabilitatea extinsă a producătorului” și „poluatorul plătește”
- Nivelul de responsabilizare a autorităților publice pe marginea implementării agendei de asociere este puternic afectată de politizarea instituțiilor, apropierea anului electoral 2018 și incertitudinile legate de eventuala schimbare a vectorului extern. Pentru a eficientiza implementarea ZLSAC este nevoie de îmbunătățit instrumentul de evaluare a implementării Acordului de Asociere și de consolidat capacitățile de monitorizare ale societății civile în vederea responsabilizării Guvernului față de aceste angajamente. În acest context, reiterăm faptul că Uniunea Europeană și Republica Moldova ar trebui să faciliteze funcționarea efectivă a Grupurilor consultative interne dedicate comerțului și dezvoltării durabile prin oferirea de suport financiar pentru participarea calitativă și plenară a membrilor la reuniunile anuale ale Grupurilor. Dezvoltarea unor capacități operaționale ale Grupurilor, inclusiv prin instituirea unor secretariate, va intensifica comunicarea între membrii acestora, consultarea și puterea de reacție la acțiunile întreprinse de Guvern în domeniul ZLSAC, prevenind mai repede și eficient eventualele abateri.
- Instituționalizarea și consolidarea capacităților Grupurilor consultative interne dedicate comerțului și dezvoltării durabile va permite implicarea membrilor acestora în consultările directe și constante cu misiunile de evaluare ale partenerilor europeni privind acordarea

asistenței externe a UE, direcționate pentru implementarea reformelor prevăzute în Agenda de Asociere relevante pentru Titlul V.

Membrii Grupurilor de consultări interne dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană dedicate comerțului și dezvoltării durabile rămân angajați în monitorizarea efortului guvernării de a elimina constrângerile care subminează valorificarea oportunităților Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, a implementa angajamentele asumate în acest sens și stimula comerțul și dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova.

Această Declarație comună va fi expediată către autoritățile relevante.